

Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás

Vyšlo: 22. 9. 2016

Číslo: Ročník 26 (2016), Číslo 3

Sekce: Naše téma

Název článku: Zájmové vzdělávání dospělých – k čemu je dobré?

Autor: Michal Šerák

Zdroj: <http://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20160309>

Zájmové vzdělávání dospělých – k čemu je dobré?

Michal Šerák

Pohled celé společnosti i samotných jedinců na cíle a přínosy vzdělávání prochází v posledních desetiletích celou řadou zásadních proměn. Zvláště dnes již obecně akceptovaná idea celoživotního učení nastoluje zcela nový pohled na chápání toho, kde a jakým způsobem má vzdělávání probíhat a k čemu má směřovat. Stále větší důraz se klade na kontinuitu edukačních aktivit ve formální, neformální i informální rovině, kdy všechny typy učení jsou chápány jako integrální součásti jednotného celku a participace na celoživotním učení se v současném světě stává nutností a nikdy nekončícím procesem.

Proměnou procházejí i představy o přínosu vzdělání. Idea komplexního a harmonického rozvoje jedince, která je přítomna v dílech mnohých významných filozofů a pedagogů, Platónem a Aristotelem počínaje a např. Konradem Liesmannem konče, je postupně opouštěna ve prospěch čistě utilitárních cílů. Kvalita vzdělání bývá spojována s praktickou využitelností získaných vědomostí či dovedností a jeho hodnota je obvykle poměřována s možností uplatnění na trhu práce. Místo vzdělání se stále častěji hovoří o kvalifikaci. Přesto však existují některé oblasti, které se této pragmatizaci vzpírají. Jednou z nich je i tzv. zájmové vzdělávání dospělých.

Zájmové vzdělávání je možno v nejobecnějším pojetí definovat jako oblast edukačních, rekreačních, poznávacích a tvůrčích volnočasových aktivit systematického i jednorázového charakteru, které jsou realizovány převážně neformálním nebo informálním způsobem a jejichž cílem je saturace individuálních zájmů, rozvoj a kultivace osobnosti a celkové zlepšení kvality života jedince. Napomáhá procesu kultivace osobnosti prostřednictvím cílevědomého rozvoje individuálních zájmů, což se následně projevuje v kvalitě života jedince a přeneseně i v kvalitě života celé společnosti. Cílem není příprava na profesní využití nabytých znalostí a dovedností, ale především **rozšíření vědomostního obzoru, rozvoj sociálních kontaktů, kvalitní naplnění volného času** a v neposlední řadě i **kompensace** jednostranné orientace odborné přípravy a pracovní činnosti.

Ačkoli se jedná o výrazně diverzifikovaný segment integrující řadu aktivit často nesourodého charakteru, lze identifikovat některé typické a univerzálně aplikovatelné principy platné pro celou tuto sféru. Charakteristickým rysem, který oblast zájmového vzdělávání odlišuje od většiny ostatních, je tak především dobrovolnost, vnitřní motivace, výrazná neutilitárnost a nepragmaticnost, orientace na saturaci individuálních zájmů a potřeb a rovněž propojení s volným časem účastníků. Většinu z uvedeného je samozřejmě možné aplikovat i na ostatní oblasti edukace dospělých, nicméně pouze pro zájmové vzdělávání je bezvýhradná přítomnost a synergické působení všech prezentovaných vlastností nutným předpokladem.

Šíří a pestrostí nabídky patří zájmové vzdělávání mezi nejméně homogenní oblasti vzdělávání dospělých vůbec. Nebývalou obsahovou multiplicitu potvrzuje i následující přehled tradičně zařazovaných oblastí:

- kulturní a estetická výchova,
- pohybová a sportovní výchova,
- zdravotní výchova,
- environmentální výchova,
- vědeckotechnické vzdělávání,
- jazykové vzdělávání,
- náboženská a duchovní výchova.

Z hlediska nabídky a **institucionálního zabezpečení** jde o sféru organizované i individuální edukace, kterou lze realizovat následujícími způsoby:

- sebezvzděláváním za podpory dostupných informačních zdrojů (odborná literatura, internet, masmédiá apod.);
- v rámci formálních nebo neformálních vzdělávacích institucí realizujících edukační aktivity v konkrétní zájmové oblasti (např. školy a školská zařízení, univerzity třetího věku, univerzity volného času, lidové univerzity apod.);
- v rámci nebo za pomoci formálních či neformálních institucí, které sice nemají primárně edukační charakter, přesto však svou činností umožňují saturaci specifických potřeb edukačního charakteru (knihovny, muzea, galerie, kulturní domy apod.).

V rámci aktuálního směřování vzdělávací politiky stojí zájmové vzdělávání dospělých mimo hlavní konceptuální proud. Jak konstatuje např. studie *Non-Vocational Adult Education in Europe* z roku 2007, jde jednoznačně o **nejméně regulovaný** a institucionalizovaný segment v rámci celého vzdělávacího systému. Častá je proto systémová decentralizace a pravidlem jsou i široké kompetenční přesahy z pohledu řídicích orgánů. Stát jako celek pak zasahuje do oblasti zájmového vzdělávání dospělých minimálně. Znatelné deficity jsou především v oblasti systémové, legislativní a finanční. Neexistuje konkrétní strategie zaměření a rozvoje zájmového vzdělávání a celá problematika je v relevantních politických dokumentech marginalizována, případně zcela přehlížena. Výraznější systémovou podporu tak můžeme identifikovat především u zájmového vzdělávání dětí a mládeže, příp. v souvislosti s takovými tématy, u kterých se sféra působnosti protíná s cíli a obsahy občanského a profesního vzdělávání dospělých. Typickými příklady jsou témata multikulturalismu, funkční gramotnosti, jazykového vzdělávání, zdravého životního stylu, environmentální či sportovní a pohybové výchovy apod. Právě tyto oblasti, přesahující horizont čistě neutilitárních zájmově edukačních aktivit, vykazují zvýšenou dynamiku a jejich podpora je i integrální součástí evropských i národních strategií a opatření.

Zároveň je vhodné upozornit na skutečnost, že pouze málokterá oblast vzdělávání dospělých nabízí organizátorům i účastníkům tolik prostoru pro inovaci, kreativitu a aktivitu, neboť právě zájmové vzdělávání dospělých je typické velkou mírou variability přístupů. Nabídka zájmového vzdělávání jako celku vykazuje výrazné rysy otevřenosti, dynamiky a flexibility, které se pozitivně promítají do její schopnosti operativně reagovat na nové požadavky a potřeby. Typická je i mnohotvárnost aplikovaných didaktických forem a metod. Zaměření na **obsah**, nikoliv na cíl, umožňuje organizátorům věnovat větší pozornost atraktivitě a srozumitelnosti realizovaných aktivit. Zatímco ve školské či podnikové sféře jsou většinou přesně určeny cíle i obsah, které zároveň tvoří středobod většiny vzdělávacích aktivit, zásadním přínosem volnočasové edukace nejsou primárně nové znalosti a dovednosti, ale často psychická pohoda. V rámci této mimořádné sféry tak dochází k paradoxnímu, a přitom organickému prolnutí starého a nového světa. K integraci tradičních hodnot a ideálů s neaktuálnějšími metodami a obsahy. Stálým problémem nicméně zůstává minimální legislativní i finanční podpora ze strany státu a především kolísající úroveň, neboť v této sféře prakticky neexistují žádné záruky kvality, nezávislý systém ověřování získaných znalostí a dovednosti ani žádný kvalifikační standard.

Literatura:

KRYSTOŇ, Miroslav a kol. *Zájmové vzdelávanie dospelých. Teoretické východiská*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2011. ISBN 978-80-557-0211-7.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání,

2001. ISBN 80-211-0372-8.

Non-Vocational Adult Education in Europe. EU: Eurydice, 2007. Dostupné z:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php/ressources/eurydice/pdf/0_integral/083EN.pdf

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník*. 1. vydání. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.

Strategie celoživotního učení ČR. Praha: MŠMT, 2007. ISBN 978-254-2218-2.

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

© 2000-2010 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz · knihovna@svkhk.cz